

הסכמות הגאונים

בע"ה יום ו' עש"ק תורע תרנ"ד לפ"ק.

ברעססאווין יום ב' ר"ח ט"א תרנ"ב לפ"ק.

כבוד ידי"ע וידי"ג הרב המאוה"ג המפורסם לתהלה
ח"ב סוע"ה וי"א מרבים חכם ושלם כו' כש"ת מו"ה
אברהם אבא שיק ג"י. שלום וברכה וכ"מ
לו ולתורתו ולכל אשר לו סלה.

חיים וכ"ט ממקור הטוב לכבוד הרה"ג המופלא
ומופלג יקר רוח ורב הערך וכו' וכו' מאד נעלה
כש"ת מוה"ר **אבא שיק** ג"י.

אתה אחרה"ש צאהבה נלצבה. תמול בלהרים והנה
יד שלוחה אלי מצית התמנה דפה
והשיט לי מכתב כתר"ה הגלוי בליוף התשורה
הנחמדה אשר כדני כתר"ה בספר יראים כתי' אשר
חדש אורו צביה"ד. וכאשר ישמח איש לקראת צבורה
צטרם קין. בן שמחתי לקראת המנחה היקרה הזאת.
חמדה גנוזה מרגניתא דלית בה טימא. אך זה היום
שקויתי מכבר מלאתי ראיתי ת"ל. כי זה חיזה שנים
לפנים אשר ראיתי בעלי הנפירה. אשר ממלא כתי'
ממנו צפאריז, וכנונים להביאו צביה"ד. וזאת אשר
הניאני והצביחני מדרוך הלאה צביאורי עליו. כי
חיתי ויפיתי בעינים נופיות יום יום אל לחתו מצה"ד
אבל עד כה אך קול עלה שמענו. אבל אותיותיו לא
ראינו, ועתה ת"ל ית' וית' אשר זכינו לאורו, עלו
לבי בקרבי, ואך פתחתיו והאירו אל עבר פניו
אותיותיו המאירים ככוכבים ומפיקים טוגה, מאור הגנוז
אשר היה ספון וטמיר, זה מאות בשנים. נמלא כל
העת לעיין בו כראוי, אכן בעודו בכפי שטענו עיני
זעיר שם זעיר שם, צביאורו היקר. תועפות ראם. גם ציאורי כניתי בן. ומלאתי כי הוא באר מלא פלג
מים טהורים נוזלים מן לבנון ללרף וללצן את דברי מר"ן הרא"ם מקמשוני השבועים אשר נזרקו מפי קולמוסי
המעתיקים. גם טעמתי מפרי הערותיו הישרים מפיו ומפי ספריו הקדושים, אשר לא נמלאו גבן ולא
שפתם עיני מעולם, והיו כדבש לפי כולם אהובים וצוררים נכונים וישרים למשכילי דעת ומכוונים אל מרכז
האמת. אפריון אמטיה למר ידי"ג נ"י. והגני מחזיקנא לי' מלא חפני טיבותא ע"ז. אשרי חלקו אשר זכה הש"י
בחסדו להפיץ אור יקר כזה על פני תבל וזה וזכה את הרבים. וזכות רבינו הרא"ם, וזכות הרבים תעמוד לו
לאשר את חילו וכוו כחועפות ראם להשלים את המלאכה הקדושה עד תומה להוליא לאור הדפוס את כל עמודי
ההעסקה בשלימות ויהיה נא מטוב כבודו להודיעני, חיזה עמוד מעמודיו יתשוב להביא לצה"ד לח"ז, בן יהיה
מטובו להודיעני מחיר הספר הזה את אשר נקב עליו.

הספר יראים ששלח לי כ"ת הגיעני לידי
מכבר ומסיבות שונות נשתכח הענין ולא
השבתיו ולא שלחתי לכ"ת עד עתה את מחיר הספר
וכאשר כעת בחפשי את אמתחות המכתבים מלאתי
ראיתי גם מכתבו והגני שולח לו כעת מחיר הספר
סך ח' ר"כ ואומר לפעלו טבא המפעל אשר הוא
עושה להוליא לאור ספר יקר כזה מחד מקמחי הוא
מפעל טוב אשר חילה לאורייתא שיוכל להוליא לאור
עוד ספרים טובים ומועילים להאיר עיני אהבתי וחשקי
תורה. ומהנכון שכל אהב תורה וחביב עליו דברי
קדמוניו ז"ל להביא את ספר זה אל ביתו. ואומר שלום
מאדוה"ש יתברך צכה"ט ויחוג את חג המלות בכשרות
צדיקה וחדוה כנפשו ורעון דו"ש מקלו"ג וחפץ באשרו קה"י.

זאב בהרב אדמו"ר ר' ירחנן שליט"א

מראחמאסטרייוקע.

חללי קרבי אורה ושמחה של מזה, ועדן לא נתתי
זעיר שם זעיר שם, צביאורו היקר. תועפות ראם. גם ציאורי כניתי בן. ומלאתי כי הוא באר מלא פלג
מים טהורים נוזלים מן לבנון ללרף וללצן את דברי מר"ן הרא"ם מקמשוני השבועים אשר נזרקו מפי קולמוסי
המעתיקים. גם טעמתי מפרי הערותיו הישרים מפיו ומפי ספריו הקדושים, אשר לא נמלאו גבן ולא
שפתם עיני מעולם, והיו כדבש לפי כולם אהובים וצוררים נכונים וישרים למשכילי דעת ומכוונים אל מרכז
האמת. אפריון אמטיה למר ידי"ג נ"י. והגני מחזיקנא לי' מלא חפני טיבותא ע"ז. אשרי חלקו אשר זכה הש"י
בחסדו להפיץ אור יקר כזה על פני תבל וזה וזכה את הרבים. וזכות רבינו הרא"ם, וזכות הרבים תעמוד לו
לאשר את חילו וכוו כחועפות ראם להשלים את המלאכה הקדושה עד תומה להוליא לאור הדפוס את כל עמודי
ההעסקה בשלימות ויהיה נא מטוב כבודו להודיעני, חיזה עמוד מעמודיו יתשוב להביא לצה"ד לח"ז, בן יהיה
מטובו להודיעני מחיר הספר הזה את אשר נקב עליו.

חנני דו"ש והצלחתו בלב ונפש הפצה טברכו בכל הטוב מקרב לב עמוק.

אברהם דוד ראזאווסקי חונה פ"ק הנ"ל.

הקדמת המבאר

אמרינן בברכות כ"ח ב' אמר ר' נחוניא בן הקנה ביציאתי מבית המדרש אני נותן הודאה על הלקי, והנה אנכי כהיום שיצאתי מבית מדרשו של רבינו הרא"ם זצ"ל אני נותן הודאה על הלקי אודה ה' בכל לבב בסוד יראיו כי הביאני עד הלום לבצע את אשר החילתי להקים כל העמודים של הספר יראים כתי ולפרוש יריעות בביאורי תועפות ראם, וכאשר אמר דוד מלך ישראל [ההלים קי"ט ע"א] טוב לי כי ענית למען אלמד חקך, ופירש האלשיך טוב לי כי ענית בראשיתי ביסורי עוני למען עי יסורין אלמד חקך והוא ע"ד שאמרו במדרש תנחומא פ' נח ס"ג בפ' שניה של ק"ש כתיב בה בכל לבבכם ובכל נפשכם ולא כתב בכל מאדכם ללמדך שכל מי שאוהב עושר ותענוג אי ללמוד תורה שבש"ס לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה כו' עיי"ש בפ' עין יוסף ויפה אמר דוד טוב לי כי ענית [כי הוא סבה] למען אלמד חקך. ויש לפרש עוד דברי הכתוב ע"ד שאמרו במדרש ב"ר פצ"ב אין לך אדם בלא יסורים אשריו לאדם שתורתו יסוריו [עיי"ש ביפ"ת גירסת הברדשי] וזש"א דוד טוב לי [מאחרים] כי ענית למען אלמד חקך [לא מאחרים שענינים למען הרבות כסף וזהב ותענוגי בני האדם]. ובברייתא בגמרא דברכות שם אמרו ביציאתו מה הוא מודה אני לפניך ה"א ששמת הלקי מיושבי בהמד' ולא שמת הלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדת' והם משכימים לדברים בטלים, אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלין שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העוה"ב והם רצים לבאר שחת. ויש להבין שלשה חלוקות אלו אני משכים לדת' כו' אני עמל ומקבל שכר כו' אני רץ לחיי העוה"ב כו' ועיין בספר שמן המור מאמר ג' פי"ז מש"כ בזה ע"ש הגאון בעל מעון הברכות ז"ל. והנראה לי לפרש כפל הדברים עפ"מ"כ הגאון ר"ה ז"ל בספרו חוסן יהושע מאמר א' פי"ג בהערה אות א' לבאר המדרש וי"ד פי"ז ז"ל שם כי בלמוד התורה יש שלשה ענינים. א' לקיים המצוה של ולמדתם אותם, ומצוה זו מקיים אף בשלומד ושוכח או עוסק כל היום בדבר אחד מהתורה ושונה אותה אלף פעמים ויותר. ב' היא ידיעת התורה להיות בקי ויודע הלכותיה, והיא מצוה נוספת נלמדת ממי"ש ושננתם ודרשו חז"ל שיהיו דת' מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד. ג' שהתורה מועיל להכניע היצר וכמשחול בראתי יצהר בראתי לו תורה תבלין, עכ"ל שם. ועז"א בברייתא ג' ענינים, א' אני משכים לדת' כו' והוא לקיים המצוה של ולמדתם אותם. ב' אני עמל ומקבל שכר כו' שעם עמלו הוא מכניע היצר והוא תבלין רפואה תעלה לשכר כה היצהר. ג' אני רץ לחיי העוה"ב כו' היא ידיעת התורה להיות בקי ויודע הלכותיה. אלה המצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ופירש הת"א [ויקרא י"ח ה'] וחי בהן חיי עלמא והיינו חיי העוה"ב, לכן אמרו בת"כ ריש פ' בחקתי אם בחקתי תלכו מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים

בתורה

הקדמת המבאר

VI

בתורה וכה"א לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו כמעט אויביהם אכניע וגו' דבלאו עמל התורה קשה לקיים המצות שהיציצה' מתגבר מאד מאד. והנה רבינו הרא"ם כתב בס"י ת"ו זיראת מאלהיך צוה שילמדו ישראל את התורה ויעבדו בה [עיי"ש בתור"ר אות א'] דכתיב ולעבדו ותניא בספרי ולעבדו זה תלמוד ובס"י רנ"ד כתב עוד רבינו צוה הב"ה שילמדו ישראל את התורה ויעמלו בה דכתיב בפ' ואתחנן ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם. והנראה לי שהוא על ב' עניני תורה שכתבתי למעלה, ההנה משכ"ר במצוה סי' ת"ו ויעבדו בה פירושו שיעבדו את השם ע"י לימוד התורה כדכתיב ולעבדו דהיינו לעבוד להשם יתברך ופי' בה כמו על ידה וזהו לימוד התורה להכניע היצר הרע דאף שילמוד דבר אחד כמה פעמים הוא עובד את הב"ה בהלימוד שלומד אבל לענין ידיעת התורה שיהיה בקי ויודע הלכותיה איך לעשות עו"א רבינו בס"י רנ"ד מדכתיב ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, ואחרי אשר זכני ה' ברחמי וברוב חסדיו להוציא לאור עולם את הספר יראים כת"י עד תיזמו אמרתי לבוא במגלת ספר ע"ד מה שיעדתי בהקדמתי להעמוד הראשון, כי אשלים הדפסת כל הספר כי אולי נוכל להוציא דברים לתולדותיו מתוך ספר יראים עתה אמרתי את אשר ראו עיני אספרה, אשר בס"ס נ"ב כתב רבינו הרא"ם ומפי רבינו יעקב ז"ל שמעתי כו' וכן בס"י ס"ג וע' כתב ורבינו יעקב זצ"ל למרני כו' וכ"כ רבינו בספר יראים ומורי התם אמר לי, א"כ אין לומר שמשכ"ר בס"י נ' ומורי עניו תירץ כו' שיכוון לר' משה העניו אלא כמו שמכונה רבינו יעקב בשם התם ככה כינהו בשם העניו. ראיתי להעתיק כאן מכתב הרב החכם יאפ"ז שליט"א שכתב אלי ביום ועש"ק כ"ד אלול שנת אל תיראי" לפ"ק, פאריז. וז"ל "בי בכ"י פאריז לא נרשם "סימן" רק נכתב בצד הגליון בכ"י באותיות קטנות: צ"ו, צ"ח, צ"ט, וכו' וכו' בכל הכ"י ואנכי בעצמי הוספתי המלה סימן לכל האותיות (והצגתי סימן כך וכך) באמצע השורה בהעתקתי ובאותיות גדולות. מן דף 5 עד דף 14 ע"א מראש כ"י ספר יראים הרפין רק ותלק ולא נכתב עליהם כלל וכלל ורק הארבעה דפים הראשונים בכ"י רשום, הלוח המפתחות" ותו לא וא"כ אין עליך להצטער כלל כי לא הגיעו לידיך העתקת הדפים הראשונים מכ"י ספר יראים. בהסכמת הרבנים מראש ספר יראים שהו"ל כתוב שמה: כת"י קדשו של רבי אליעזר ממיץ. והנני להעיר אותך כי כ"י ספר יראים שהעתקתי ממנו איננו בכ"י המחבר בשום אופן רק איזה תלמיד העתיקו מנוף כ"י המחבר באשר כי מלא הוא שגיאות אף באורתוגרפיה ובמקום אחד מצאתי עמוד אחד נכתב פעמים וגם התיבות רבן ככלם המה בר"ת ר"ל: נכתבות מהציתן עם קו שכוב בהתרשלות המעתיק ויש לי ראיות רבות כי איננו נוף כ"י המחבר. בכ"י פאריז דף 46 ראש ע"ב כתוב מפורש ומורי עניו תירץ יליף עון עון מנותר כו' ויש לי להאריך מאד במשפחת "עניו" ובכ"י בצד הגליון רשמתי בעטי ציור כעין מגריפה לשום עין ע"ז עכ"ל. ובסימן קמ"ב כתב רבינו סברות אלו מקצתו למדתי מר' שמואל בן אחי ז"ל מ"כ עכ"ל. וראוי לדעת בן מי זה הוא הר"ר שמואל לפי המבואר בסה"ד ח"א ד"א התקליה ע"ש תשובת מהרש"ל סכ"ט, שלשה אחים היו לרא"ם ר' מאיר ור' דוד מוירצבורג, ור' יהודה שיסד פיוט כו', ואולי הוא רבינו שמואל בן רבינו דוד שמביא דבריו הרב בשבחי"ל בשבולת רע"ח ושאר דוכתי. וראיתי להחכם א' ה' ו' בספרו תולדות גדולי ישראל מחברת שלישיית וויצן תרמ"ג צד 36 כתב: אביו של הרא"ם היה שלמה עיי"ש ושגגה היא בידו כי שם אביו של הרא"ם

הקדמת המבאר

הרא"ם הוא שמואל כמש"כ הרא"ש בפ"ג דנדרים סי' י"א והר"ר אליעזר ממיין כתב דלא אמרינן דר"ד אלא זוקא בדינין התלוין בקרקע כמו מכס כו' והאויז בפ' הגוול בתרא כתב דברים אלו ע"ש רבנו אליעזר ב"ר שמואל זצ"ל ממיין הביאו בתשובת בנו מהר"ח או"ז סי' ק"י, ומש"ש ורבנו אליעזר בר שמואל זצ"ל ממיין הוא מ"ס זצ"ל ממיין ובכמה מקומות כתוב בתשו' מהר"ח או"ז ממיין תחת ממיין עיי"ש סי' קפ"ט וסי' רי"ד וכן השלטי גבורים בפ"ק דע"ז גבי איסור מכירת לבונה לעובד כוכבים כתב בספר התרומה כו' עד וכן פי' הר"ר אליעזר ב"ר שמואל ממיין בפרק נדרים עכ"ל, והוא דלא כמש"כ במחברת שביעית מספרי כרם חמד פראג התרג' צד 34 שכתב שם החכם שד"ל בהערה שהר"ר אליעזר ממיין בעל ספר יראים שהיה תלמידו של ר"ת הוא ר"א בן שלמה ולא בן שמואל עיי"ש, והסה"ד בלוח המפתח שלו ערך ר"א ממיין כתב במוסגר רא"ם ר"ת ר"א ב"ר שמואל ממיין מ"כ עכ"ל. והנראה ברור דמ"ס שם וכצ"ל רא"ם ר"ת ר"א ממיין ב"ר שמואל מ"כ. והמצא כתוב הוא ששם אביו של רא"ם הוא שמואל כמבואר בפנים הסה"ד ד"א תתקצ"ח והביאו השם חדש בביאור לספר יראים הנדפס סימן קמ"ט עיי"ש והרב נמ"ל בסה"ד שהוציא מחדש ומתוקן כתב במפתחות במוסגר רא"ם ר"ת ר"א ממיין מ"כ עכ"ל, ונראה ממש"כ שהמ"כ הוא שהר"ת של הרא"ם הוא רבי אליעזר ממיין והוא שיבוש, וזה לא כביר נדפס מאסף ספרותי ותלפיות שמו ברדיטשוב תרנ"ה ובהלק קורא הדורות צד 20 כתב שם הרב הגביר החכם מהר"ש באבער תולדות הרא"ם והביא שם ע"ש שו"ת מהרש"ל סי' כ"ט בזה"ל תחילת ישיבת רבנו היתה במיין ואחר מות רבנו אליעזר ב"ר נתן הרביין תורה במגנצא עכ"ל, וא"כ לפמש"כ הרב הנאון חיד"א בשחיג מערכת גדולים אות א' סימן קצ"ג דראב"ן הפליג בזקנה דבדף ק"ס ע"א בספר ראב"ן כתוב בטופסי גיטין ה' אלפים ושבע ומאחר שרבינו הרא"ם הרביין תורה במגנצא אחר מות הראב"ן א"כ אי אפשר לומר כמש"כ הסה"ד ה"א ד"א תתקצ"ח ע"ש השה"ק בזה"ל ונראה ביוחסין דק"ב ב' שזה רא"ם מת ד"א תתקצ"ח. גם החכם מהרש"ב בתלפיות שם כתב ע"ד השה"ק בשם היוחסין שאין זה אמת כי מספר היוחסין לא נראה כלל שנפטר בשנה ההיא [ומשכ"ש ע"ד השה"ק גם טעה במש"כ שהביא בעל היראים את מורו הרר"ר ב"ר יקר ולא ידע כי הוא לשון רש"י סוכה ל"ה ב' עיי"ש לא זכר שכבר כתב כן השה"ג שם אות קצ"ז להשיג על השה"ק] ועיין בהקדמת העיסור להמבאר הרב הנאון ר' מאיר יונה זצ"ל בפתח השער שכתב שם בזה"ל והנה היראים של הרא"ם הסה"ד מאחר אותו לשנת ד"א תתקצ"ח, והנה רבינו העיסור מביאו כמה פעמים לכן לדעתי הענייה אין לסמוך עליהם בענינים אלו כי אחר שהחוש מכויבם עכ"ל. והנה לפי המתבאר מש"כ בספר התרומה ס"ס קל"ח הר"ר אליעזר בר"ש ממיין הר"ת של בר"ש הוא בר' שמואל ולא בר' שלמה, וכי"ב ראיתי במש"כ התוס' גיטין ג"ב ב' ד"ה הלכה והר"ר שלמה ב"ר יוסף מוורדין ה"ר דאפשיעה חייב כו' וכ"כ התוס' בב"ק ל"ב א' ד"ה דאי בזה"ל ר' שלמה בחור ב"ר יוסף והסה"ד במפתח הביא שניהם: ר' שלמה ב"ר יוסף מוורדין תוספת גיטין ג"ב ב': ר' שלמה בחור ב"ר יוסף תוס' ב"ק ל"ב א' עכ"ל. אולם הרא"ש פ"ד דב"ק ס"ה כתב והר"ר שמואל מוורדון וכ"כ באויז הגדול ב"ק סי' קפ"ז והר"ר שמואל בחור ב"ר יוסף דקדק כו' ונראה שהיה כתוב בר"ת הר"ש ובמקום אחד נתפשט ה"ר שלמה ובמקום אחר נתפשט הר"ר שמואל, וכדמות ראיה שאביו של הרא"ם שמואל ממה שכנו אחי הרא"ם קרא

הקדמת המבאר

שם בנו שמואל ע"ש אביו כנ"ל. והנה הכתי של הששה העמודים שהוצאתי עתה התחלתם בדף ל"ט של הכתי כמו שכתבתי בהקדמה הראשונה להעמוד הראשון ודף רנ"ד סוף הספר בכת"י ועיין ריש סי' קנ"ח מש"ש החכם יאפ"ו. וראוי לדעת שהציון של הדפים בגמרא ושאר המראה מקומות המוסגרים בפנים בשני הצאי רבוע הוא מומני ומה שמצאתי כתוב על הגליון הבאתי בפנים ביאורי תועפות ראם ע"ש בעליהם כי מלבד האיסור להתלבש במלית של אחרים וגזילת העני בביתי גם אינני מוכרח לגזול מאחרים כי תודות לה' שהנני דעה והשכל לבאר דברי רבינו ביתר שאת ויתר עז ממש"כ בצד הכתי ור"ל. מפתח הסימנים שבכת"י שלפנינו" אנכי עשיתיו בעצמי כי הארבעה דפים הראשונים בכת"י שרשום עליהם הלוח המפתחות שזכר החכם יאפ"ו במכתבו לא שלח אלי. ומה שכתבתי סימן של"ו שלא לשמוע אל מעוננים וקוסמים" הנה בפנים הספר כת"י אינו מצויין סימן של"ו קודם משכ"ש שלא לשמוע אל מעוננים כו' ומצויין של"ו על לא תקיפו פאת ראשיכם הכתוב אחריו. ובסימן של"ז כתב בזה"ל לא תשחית את פאת זקינד כבר פירשתי למעלה סי' שב"ה בפאת זקנם לא יגלחו ושרט לנפש כבר פירשתי למעלה סימן שכ"ד עכ"ל ובמפתחות שכתב היראים בראש וי"ז החמישי כתב לא תנחשו ולא תעוננו לא תקיפו כו' וחסר שם שלא לשמוע אל מעוננים וקוסמים ולפי"ו בסימן של"ו נמצאו ב' לאוין ונמנים בפ"ע לבד מן המנוי למעלה שכ"ד. שכ"ה. וב"ה בבה"ג ואין כן דעת הרמב"ם ל"ת מ"ד. מ"ה. וכן הסמ"ג לאוין ס"ב. ס"ג. דלהרמב"ם והסמ"ג ישראל וכהנים נחשבים לאחת ולפי מה שכתבתי סימן של"ו שלא לשמוע אל מעוננים וקוסמים וכ"ה בנדפס סימן צ' לא לשמוע לקוסמים א"כ לא תשחית את פאת זקינד ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם אין נחשבים כלל במנין ורבינו לא כתבם אלא הראה מקום לאלוהלאוין ופירושה לסימן שכ"ד. שכ"ה. והם נחשבים לאחת כהנים וישראלים וכהרמב"ם וסמ"ג.

וראיתי להביא כהן תיקונים והוספות להעמוד עריות שהולאתי בפעם הראשונה. החכם יאפ"ו כתב אלי בזמנך ה"ל צו"ל מדוע לא הדפסת על השער כי הוא ח"ל עכ"ל. וא"כ נחזק לתקן דבר זה. בהסמ"ג הגאונים ג' א' אע"פ שאינו רואה צ"ל שאינה רואה. בהקדמת המבאר ד' ב' ד"ה וראיות בהכת"י סי' ק' צ"ל סי' כ'. שם ה' א' ד"ה וזאת לדעת אחר שנת תרי"ח צ"ל ועיין סי' שי"ג אות ד' שהמגיה לנצור ווי העמודים זכר את ה"ס שם חדש. ו' ב' הקדמת המחבר. הנה נתכדתי בקובץ מננוי ישראל בספריו וינאל תרנ"ד מלת הרב החכם יאפ"ו שליט"א וראיתי שם מאמר ו' הקדמת דבריו הרא"ס נדפס שלא כמו שהיה כתוב בהשתקה ששלח אלי ואף כי השינויים קלים וקטני הערך עכ"ל ראיתי שב"ה הלכתי בדרך האמת בלות ט"ו כי כן כתוב שם "לשם". ז' ב' תועפות ראש אות ג' ותו לא מידו צ"ל ועיין להלן סי' שליט"א משכ"ש צביאורי. ט' ב' תו"ר סי' ז' אות ב' הרי לדרוסה נקראת אשה צ"ל ועיין ספר רביד הזהב פ' בראשית פסוק ודבק בלשתי. י' א' בפנים היראים שהיא גדולה שבקטנות ט"ס וצ"ל שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות. שם ב' בתו"ר והוא ברור לעיני צ"ל שוב ראיתי בש"ס בהגהות ארץ זבי על הג"א לכתובות שם שביאר דברי המרדכי כמו שכתבתי. שם ואיכא נמי צ"ל איכא נמי. י"א ב' תו"ר אות ל"ו צ"ל ועיין בש"ס נפש חיה חלפת"ו סי' סכתב שם ע"ד המבואר בש"ע אה"ע סי' ג"ו סס"ו באומר בתך מקודשת לי דשתיקן אסורות חף בשידך ועסקין בה ומ"מ נפסק בש"ע סי' כ"ו דאיכא דעסקין בלותו עיין מקודשת קדושי ודאי באומר הרי את מקודשת ולא אמר לי ונמאל הדברים סותרין ועל"ל דשאני הך דבתך מקודשת לי דהוי דברים שבלב דהמחשבה סותר דבורו לכיון דלמר בתך מקודשת לי הוי הסירוש אחת מנכותיו או זו או זו וכל שהוא בתו הוא בכלל ומה שרצה עתה לומר דמחשבתו לא היתה רק זו סותר מה שהיה מתחילת הדיבור על הכלל ועתה פורט אחת כו' עיי"ג והיינו משכ"ר כאן לפי מה שהגהתי. שם אות מ"ב הרי לנו שם עיר אינטיגיאיר עיר ט"ס וצ"ל מדינה והכונה מדינת ענגלאנד כידוע מהרש"ב. י"ב ב' תו"ר אות ו' שמה יתחייב רק לחזק צ"ל רק לחזק. י"ג ב' תו"ר מעמוד א' אחר תיבות שכתב להיפך צ"ל ועיין מה שכתבתי להלן סי' רע"ד אות קנ"א ופי' ש"ל אות ח'. ט"ו ב' תו"ר אות י"ב וחידוש על רבותינו בש"ס צ"ל שו"ר שכ"כ הנידה לדרך והחוקיני הובא בספר דברי דוד להט"ו צמדבר צ"א פסוק ג' והט"ו שם דחה דבריהם צדברים על מה צדך שכ"כ שם דע"כ הירושלמי א"י גופה מומעט שאינו מותר אלא אחר הכיבוש שלה וכ"כ הרמב"ם שלא הותרה אלא בשעת השביה שנאמר וראית שבזים ובמחל"ת לא ראה צפנים המדרש שמואל. שם אות י"ג ולפי"ו צ"ל ולפי"ו ד"ע ב' תו"ר סוף אות כ"ב צ"ל עיין ח"ס תו"ר סי' קנ"ד כ"מ לדינא [הגר"ל שליט"א]. כ' ב' תו"ר אות מ"א ולא כהתו"ע כו' צ"ל שו"ר כן בשו"ת ח"ס חלו"ה סימן פ"ט שהשיג על התו"ע עיי"ג. כ"א א' תו"ר אות מ"ע נראה לי דהיינו טעמא כו' צ"ל ועיין בשו"ת ח"ס תו"ר סי' קנ"ט. כ"ב א' תו"ר ע"ד כנ"ל דצ"ל שם, צ"ל ולחנם דחק הג' מ"ש ז"ל בהנכותיו לעירובין כ"א ב' להגיה דברי הערוך

הקדמת המבאר

בתיים שהוא מכת מדינה וכן מש"כ הלבוש והשני נהרג יתפרסם ג"כ שנהרג בגזירה עם הציבור וכמש"כ הה"ד הובא בב"י וז"ל אם נהרג וגשרף בגזירה עם הציבור כה"ג לא שייך לומר מול גורם דמכת מדינה הוא עיי"ש וספור דמייא נהרג או נפל ומה למת בדבר ששלשתן טעם אחד להם דמכה"ג לא הלין לה במזל רע שלה ומקור דברי הלבוש הוא הה"ד והריב"ש כמנואר בב"י עכ"ד ועפ"ד אלו ים לפרש גם מש"כ בהגהת רמ"א שו"ע אהע"ו ס' ע"ו וי"א דדוקא אם מהו ומהת עלמם אבל אם נהרג אחד מהם או מת בדבר או נפל ומה"ד וכדומה אינו כלום ולכן רבים מקליין בדברים אלו ואין מוהין גזירות שמשפ"ש ב"ש בשם תשובת הרמב"ן שכ"כ בשו"א [כנ"ל] והוא ר"ת בשם ים אומרים דלא כמש"כ בדפוסים חדשים שכ"כ בסיומן י"א] והחת"ס חאהע"ו ח"ב ס' קנ"א כ' ע"ו וז"ל ומש"כ בשו"ע בשם רמב"ן דיש מהירין בנהרג הוא ממשול שלא כ"כ הרמב"ן ח"ו אלא שכ' שמתכו איזה אנשים ע"ו והוא לוח עליהם כי כרוכיא נמלא גם בנהרג הו"ל קטלנית עכ"ל וע"פ ד' הלבוש ופי' המד"א וז"ל ים לומר דהו"ג ג"כ כוונת דברי הרמ"א והיון ב"י בשם תשובת הרמב"ן כו' הוא טעות וז"ל ב"י בשם הה"ד והריב"ש : **אור"ם** לענ"ד דוחק לפרש דברי הלבוש כנ"ל להעיקר חסר מן הספר דהו"ל והשני נהרג בגזירה עם הציבור או נפל ומה במפולת בתיים שלא לתת ממשול למעין וע"כ הגר"ה לי בכ"י דברי הלבוש עפ"י מש"כ המ"מ להרמב"ם שם אחר שהביא דברי הגמרא דנפל מדיקלא ומיה וז"ל או שמת ע"י נפילה מן הדקל ועל ידי הולי למ"ד שמעיינה גורם שמביאה המשמש עמה לידו הולי ומת ליכא , למ"ד מולא גורם איכא עכ"ל בדפוסים הרמב"ם השנים ונראה שדברים שמשפ"ש מ"ש בגמרא דנפל מדיקלא עומד פירושו שלא מת תיכף , בפילוח אלא שהלה מזה וע"י הולי זה מת ועו"א בגמרא דלמ"ד מול גורם איכא דרוב הלין להיים כניסין כ"ח א' זה שמת ספור י"ל דמולא גרם מש"כ בנפל מן הדקל ומת תיכף בפילוח דעת המ"מ דל"ש לומר מולה גרם שהרי ראינו סיבת מיתתו וז"ל הלבוש דנהרג או נפל ומה דהיינו שלא מת ע"י הולי שבה מיתתו כפינה אחרת לא הלין לה במזל רע שלה וכדברי הגמ"ו גופא בחר רישא אילי דגם הגה"ר יתפרש כדברי הלבוש ואילו ג"כ בשמות המ"ד מול גורם כמש"כ הרא"ם להלכה כרב אשי ובהרמב"ם דפוס וחרשא הד"מ כהוב במ"מ שמת ע"י נפילה מן הדקל"ש שלא ע"י הולי למ"ד כו' ולענ"ד העיקר במ"מ עני' הישגה כנ"ל וחלילה להגיה בני ראייה ברורה :

עוד יש לחלק ולומר דמ"ש בגמרא דנפל מדיקלא ומת אסירה למ"ד מו"ג היינו דוקא שפגל שלא ביטלו וזכירתו מש"כ היכא דבכוונה ובעצת ענה ללין ודפוסו עממו ומת לא הלין במזל רע שלה והליא בשלי רצוני . דהנה דעת רש"י ביבמות כ"ו א' דה"ה אשה שנתגרסה ב"פ לבני אין לישא אותה והוא הי"א הראשון שכ' הרמ"א ודעת גדולי הראשונים או כן כמש"כ הרמ"א אה"ו אבל י"א מיתה דוקא וכן עיקר וטעם החולקים על רש"י כתב הלבוש וז"ל וי"א דוקא מהו אנשים וכן עיקר דבגירושין לא שייך לתלות במזל רע שלה שהרי הוא בבחירת המגרשין עכ"ל והוא מדברי הריב"ז ב"י ליבמות כ"ו א' וז"ל ובגירושין ליתנהו להני טעמי דליהו הוא דמגרש לה בעל כרחא שאין האיש מוניה אלא ברצון וא"כ אפי' מול גורם לא שייך בה עכ"ל וכ"כ בחי' לכתובות מ"ג ב' כיון דאשה מזגנתת בע"כ ואין האיש מוניה אותה אלא לרצונו היכי עלה ע"ד לומר דגרשין היתה מולה גרם עכ"ל הרי דלהחולקים על רש"י בדבר התלוי בבחירת האדם אם נשמות או לחדול אין לומר דמול האשה גרמה זאת אלא כך עלה דעתה ב' אנשים הראשונים ואין לומר בכה"ג מו"ג וא"כ לדעתם ה"ה צמיחה גמי דנהרג ע"י אדם התלוי בבחירת האדם הורגו או בבחירת עממו עלה ללין ונפל אין לומר מולה גרם ומ"ש בגמרא דנפל מדיקלא ומת שלא ע"י הולי דלמ"ד מו"ג איכא ר"ל נפל שלא בנתחבון . משא"כ לדעת רש"י דאוסר גם בגירושין עכ"ל דס"ל דאף בדבר התלוי בבחירה שייך ג"כ לומר מולה גרם א"כ ה"ה צמיחה ל"ש נהרג או הפיל עממו מן הדקל וכי"כ בכוונה למ"ד מול גורם אסורה וא"כ גם כזה יש ליישב דברי הלבוש אלא שאין זה במשמעות לשונו דעדיין לא כתב הלבוש סברא זו כ"א בגירושין שלא"י אבל מ"מ לדינא ז"ל :

וראייתי ברשב"א בחי' ליבמות ס"ד ב' שכ' זוה"ל מו"ג דאקסו ומיה א"כ כו' פי' דלמ"ד מול גורם היא חוקה ולמ"ד מעין גורם לא היא חוקה עכ"ל וכ"כ בחי' לכתובות מ"ג ב' וז"ל כדאמרין מ"ב אבוסה או דנפל כו' דוחק לומר דט"ס הוא בב' הנקומות וז"ל דגירסתו הי' גמ' דאינסה ולא דאירסה ופירוש דאינסה היינו בזנות ומת אה"כ דלר"ה דאמר מעין גורם היא חוקה ולר"ב אשי דאמר מול גורם לא היא חוקה והפירוש שכתב הריב"ז ב"י ליבמות היינו לה"א דנפל מדיקלא ומיה מש"כ להג"מ הראשונה דאינסה שכתב הריב"ז הוא להיפך וק"ל . והגנה עזו כתב ע"ד הרמב"ם הי"א אשה ששאת ע"פ דכהונות ופרק עשרה שנתפחה עכ"ל ובענייני ל"מ מזה דבר בפ"ק דכתובות והנראה שהוא ס"ס וז"ל פ"ו דיבמות כאבר הוא באמת שם ס"ד ב' אך עדיין ז"ל מש"כ המ"ע עד יכנס דבכל המקומות לא נמלא כי אם עד לא תנשא דמש"כ הרמב"ם ואם נשאת לא תנשא ואפי' נתקדשה יכנס כבר כתב הרשב"א בכתובות והניחו הכ"מ שחזר על כל ה"דדים ולא מלא לו מקום שיסמוך עליו הרמב"ם עיי"ש ומה זה שכתב המ"ע אשה ששאת"ע עד יכנס ולולא דמתפחה הו"ל כוונת המ"ע למ"ש בגמרא דיבמות שם א"כ דאירסה ולא היה כהוב לפינו בגמרא דאירסה ומיה אלא דאירסה והו"ל ומפרש להרמב"ם דאירסה פי' השלישי שאמרו בבביתא לשלישי לא תנשא ועו"א דאירסה דלמ"ד מול גורם לא הליא צביאה וז"ל מאחר שקדשה מיקרי צדיעוד ולא תנא ורשא' גם לנכסה אה"כ מש"כ למ"ד מעין גורם וכל האיסור הוא צביאה לא נקרא מי שאירסה דיעוד דעדיין לא התחיל בהאיסור ודמייא לכתילה דמה לי אם אירסה או לא וא"כ לא יכנס והנ"ל ופסק הרמב"ם כמ"ד מול גורם ולכן כתב ואם נשאת לא תנא ואפי' נתקדשה יכנס וז"ל רש"י בגמרא שם ד"ה דאירסה וז"ל השלישי ומת עכ"ל דגם גירסת רש"י בגמרא היא דאירסה א"כ כו' ובה רש"י לפרש דתיבת ומיה שאמרו בגמרא אחר דנפל מדיקלא קאי גם לאירסה שאמרו מקודם והינה תיבת השלישי כאשר עכ"ל כן לפירוש הרמב"ם [שגדולו ידע רש"י שיש לפרש כן] אלא שהוסיק תיבת ומת וממילא אזדא לה פירוש הרמב"ם ומפרש"י הונס בגמרא תיבת ומיה אחר דאירסה מש"כ להרמב"ם ובס"ם קהלת יעקב בשו"ת חאהע"ו ס' ד' כתב לזכית מדפיש רש"י השלישי כו' ששמע דס"ל דהלכה כרשב"ג גם בגשוין ומדברי הרב"ד הזהב פ' נוקן ספוק יוכף אינו ים ללמוד דמש"ה הוסיק רש"י השלישי דלא נימא דר"ה ור"א אינא דרבי דוקא קיימי אבל לרשב"ג גם ר"ה מורה דטעמו משום מו"ג לואת פרש"י השלישי דאפילו לרשב"ג אמר ר"ה דטעמא משום מעין ולא ס"ל מול כלל עיי"ש בדבריו אבל לפמש"כ א"ש פרש"י דתיבת השלישי לא כתב להודא אחר מיתת ור"ה ק :

וראייתי בספר אגן הראשע סי' י"ד דלקדק על היתר הנו"ב מ"ק חאהע"ו ס' ט' ב"שעה עשירה ומוללת אחר מיתת ור"ה ק :

דמותרת למ"ד מול גורם עיי"ש [וההיזק בידו בספר קה"י הכ"ל] דמ"ט לא אמרו בגמרא א"כ זו עיי"ש והנראה לי לדבר פשוט שאם כל אנשים מתו בחולי אחד גם הנו"ב ודעמיה מודים דאסורה להנשא אף שהיא עשירה ומוללת וכמש"כ הד"מ בשם תשובת מהרי"ו דהיכא שכולם מתו בחולי אחד ים לחוס ואפילו לדברי הרמב"ם שכתב אין כופין להניח מ"מ כהא מודה ולא עדיף היתר הנו"ב מאם

הקדמת המבאר

היה אחד מהם זקן ואפ"ה בחו"י אחד יש לחוש ולא דמי להסתיר שאלמרו שנמרה למ"ד מעין גורם דהיינו ארוסה א"נ דגלל מדיקלא דאף אם כולם מהו מחו"י אחד מאירוסין או לאחר דנסבה כאו"ה נפל מדיקלא ומת אין לחוש ולומר דמעין גורם כמוזן א"כ ספיר לא אמרו שנמרה א"כ אשה עשירה ומלאת דלמ"ד מול גורם הנשא ללא מילתא פסיקתא היא לאשם מהו אשהי מחו"י אחד לכ"ע אסורה להנשא משא"כ הא"כ שבנמרה למ"ד מעין גורם דמותרת להנשא בכל ענין :

ובספר שדי חמד אסיפת דיינים מערכת אישות ס"א אות כ"ג הביא משו"ת שו"מ דבספר נו"ר חסד על אבות נדפס היתר על קטלנית כשיש לה בנים מצעלים הראשונים דעיקר החשש עפ"י הקבלה משום שהרוח מקשקש בקרבנה וכשיש לה בנים אינו מקשקש עכ"ל ובאמת כן הוא מבוחר בס"ח סי' תע"ח שכתב שם אשה לשלישי או לרביעי לא תנשא אם מהו בעליה זא"ו לאחר שבה עליה ומתו בלא בנים או מיד לאחר בעליה כמו ער ואינן שלא עכבו אלל חמר עכ"ל הס"ח ונראה דהיינו למ"ד מעין גורם משא"כ לפסק הרא"ם כמ"ד מול גורם ואפי' הירסה נמי אין זה משום הרוח ואין ת"י שו"ת שו"מ :

ודע דהגאון מוהר"ם ז"ל מפיניקס בספרו אהל משה יבמות כ"ו א' עמוד עמ"ש במשנה ונתגרשו או שנתאלמו דלפרש"י ז"ע למה הקדים גירושין דקאי אמתיה דלא פתח ולא סיים בה כו' ובמהכ"ל אשתמיטתיה לשון רש"י שם במשנה סד"ה ששאלו שכתב ומתו הצעלים השניים ולמה שנק' רש"י רישא דמתניתין ונתגרשו ונקט ומתו ועכ"ל דגירסת רש"י היתה באמת במשנה ונתאלמו או נתגרשו וספיר חספ רש"י ומתו שאלמו בראשונה וכ"ה במשנה שבמשניות ובמשנה שבירושלמי ועיי"ש עוד מה שהעיר בשיטת רש"י שכתב שם סד"ה בחרי זימני שהוחקה להתאלמן או להתגרש מפסחים ק"ב ג' ובשאר ב"ע. ויודיעי האבדך הרה"צ ישראל דושו"ץ שליט"א בספרו הגד"מ משכנות ישראל כס"ה כתב שז"ל דהיינו אומרים ס"ל כרשב"ג ולידיה הרי ליכא איסור מדינא גם לרש"י ז"ל בפחות מתלת זימנא אך באמת זא"ל דא"כ מאי מקשי תלמודא על הח"ק דלא חשיב לה ולדלמא ס"ל לח"ק כרבי עכ"ל ואין זה אמת דעדיפא אמרו שנמרה דזימנין דהדעת סובלתו ג"כ כמה שמחזירה אך בחופת אילנה רבה הגירסא והמגרש אשתו שנים ושלושה פעמים ומחזירה :

וראיתי שדל הביא כאן תשלום להעמוד הראשון שכתבתי בענין אישות ואף שאין צוה וזכר לרבינו הרא"ם עכ"ל מילתא חדתא היא לי ואיירי דזוטרי מירכס :

מה שכתבתי לירי"ג הרה"ג עריו לגאון וכו' מהר"ו ראדונסקי ג"י חוב"ק פיסאצנע

(א) ביבמות קט"ו א' ההוא גברא דבשלמי הלוי איתני טורא בי גנני כו' עד ומחמת כיסופא איזל וערק לעלמא וכ' הנו"ב מ"ק אהע"ז סי' מ"ב וז"ל והנה קשה ל"ל למימר דאיתניליד ביה מומא דהא ע"כ האי גברא חרובא המוטל בפנינו לא ראינו שני ידיו דבוקין בו דאל"כ איך ראה רבא להחירה מחמת גברא חרובא ופסתא דידא דשדיא הא אדרבה הא ראי' שעכ"פ הי' כאן אדם אחר וא"כ מאן מפסיק אש גברא חרובא הוא גברא חרובא דידא ופסתא דידא הוא מאדם אחר לעלמא ליהיך א"ו שרבה ר"ל דגברא חרובא הוא בעלה ופסתא דידא ממנו הוא ולא חייס כלל לאדם אחר ובאין היה ובאין נמלא ונפי"ו למ"ל לר"ה לחלק שפסתא דידא הוא ממו"ש אחר וגברא חרובא הוא איש אחר דלמא כ"ו חד גברא הוא דהיינו אינש אחרינא דחתי לאזלי וגברא דהך איתתא אזל לעלמא א"ו דאילוני שיש אמתלא לתלות דמחמת כיסופא אזל לעלמא לא חייסין כלל דאזל לעלמא אלל דאמרינן כאן היה כאן נמלא ואיזה הוא שמת עכ"ל הנו"ב וכ' בפי' דבר הגבא ל"ה ה"בא מדה ד' אות י"ג ע"ד הנו"ב וז"ל הנה לא ראה דברי ר"ו נכ"ח ח"ג שאחר שהעתיק דברי רב"א דאיבה נאמנת דשמא של אדם אחר הוא כ' אח"כ חילוקין של הרמ"ה דמיירי דהיד הוא בודאי של אחר מכלל דלרבא ה"ך בכ"ג נאמנת והא דהקשה נימא ליהיך הא ל"ק דהיא אומרת שראתה שהאש שולט בכל גופו וצוה לא ראינו אחר וע"כ האי חרובא הוא בעלה והשני ערק לעלמא ולא נחרך כלל לדעת רבא דסומנין על דבריה כו' ודבריו המובין לע"ד נהי דהיבנין ל' כתיורו אזל עכ"פ ראי' ודאי ליכא מפסתא דידא דשדיא ודיוו אש נחרך ללא חיקשה וא"כ מה זה שאמר רבא ועוד גברא חרובא דשדי ופסתא דידא אדרבה מפסתא דידא דשדיא קשיא על דבריה כקושיית הנו"ב שעכ"פ היה כאן אדם אחר ולא הול"ל לרבא אלל ועוד גברא חרובא דשדי ותו לא ואיני מוכיף להקשות דברי הנו"ב אהרדי דבסי' מ"ז כ' הנו"ב וז"ל ואמנס בעובדא דגברא חרובא לרבח"א דחייס לאינש אחרינא ל"ל העעם משום פסתא דידא דשדיא וע"כ הי' אדם אחר כאן וכ' בשו"ת מהר"ם מצניקס סי' כ"ה ע"ד הנו"ב דשם וז"ל והמהני עליו שכתב זהה מסברא דנפשי' ולא הביא דברי הרמ"ה שהבאתי דמפרש בהדיא כן עכ"ל וא"כ הרי גם הנו"ב מפרש כדברי הרמ"ה ותמוה ביותר ה"ך כ' בסי' מ"ב דהא ע"כ האי גברא חרובא המוטל בפנינו לא ראינו שני ידיו דבוקין בו :

(ב) ואני אומר דדברי הנו"ב נכונים וצוררים הך דסי' מ"ב והך דסי' מ"ו ותמימה מהר"ם עליו גם היא איננה ומראש נדקדק עמ"ש ר' ירוחם שם. אם נפלה דליקה בנשותיו או צנינו והאמרה אשתו ראו פלוני בעלי מת וראו אדם מושגח הרוך ופס ידא מושלכת לא אמרינן וזה בעלה אלל אמרינן שמא האי אדם חרוך אדם אחר מעלמא הוא שבה להליל וזה הפס מצעלה הי' ומתוך שכלל בו מוס ברה מבשת ודיוו כמו שאמרנו בעייטנו עליו בית שאמרנו שאינה נאמנת אע"פ שתאמר היא שזהו בעלה פשוט (שם ביבמות) עכ"ל וקשה הא דין זה אין פשוט כ"כ דפליגי צוה רבא ורבח"א ונדבר הגבא שם כ' ע"ד הרי"ו דנראה מדבריו דלא גרס סבר דאילו גרס סבר אין זה פשוט כ"כ ויש לדחות שכונתו על הרא"ם שכ' כן וכן דרכו בצ"מ לרמוז על הרא"ם עכ"ל ועדיין אין דברי ר"ו מיושגין דגם בהרא"ם אין מבוחר הלכה כדברי מי אלל דמשמע מדבריו שפוסק כרבח"א ואין לומר על פלוגתא האמוראית דלא איפסיק הלכתא פשוט. והנה ראיתי בד"מ אהע"ז סי' י"ז שכ' שם צלות מ"ו צוה"ל וז"ל תא"ו נכ"ג ח"ג מי שנתקף ונעקה אשתו ראו בעלי שנתקף נאמנת ודוקא שלא נשאר כאן שום דבר שמורה שיהיה שם אחר אבל אם נשאר יד ואנו מכירין שאין זה מלאש שנתקף אע"פ שאמרה בעלי צוה"ל אינה נאמנת וע"כ עכ"ל וכ"כ בצ"ש אהע"ז סי' י"ז ס"ק ק"ס והנה לפנינו דבריו ירוחם כתוב מתחילה דאינה נאמנת כג"ל עד פשוט שם ואח"כ כ' צוה"ל וכ' הרמ"ה ודוקא שאותו פס ידא אינו מהאיש החרוך כאן דאו אמרינן דשמא מצעלה הוא הפס וברה מבשת אבל אם לא היה שם פס ידא אלל האיש החרוך או שיש פס ידא מהאיש החרוך [כ"כ בשו"ת מהר"ם שם להניח דברי ר"ו דט"ם בפנים שכ' אינו מהאיש החרוך ובסמוך א"ה אכתוב מה שגראה לי לגהי] שלא נמלא לו כ"א יד אחרת אמרינן דודאי האי פס ידא מהאיש החרוך הוא וכיון שיהא אומרת שזה האיש החרוך

הקדמת המבאר

החרוך הוא בעלה ואמרה מתחלה ראו בעלי נאמנת וכן עיקר ע"ל. ואילו הד"מ והב"ש העתיקו דברי ר"י בסגנון אחר בתחלה כ' נאמנת ודוקא שלא נשאר בו' אבל כו' אינה נאמנת ורואה אני מזה דרמ"ה סובב והולך ע"ד הגמרא פלוגתא רבא ורחב"א ופסק כרבא דלמרא נאמנת וע"ז כ' רמ"ה שבר"י המובא בד"מ ודוקא בו' ובפנים ר"י כהב אותן דברים של הרמ"ה בסגנון אחר דמתחלה כתב מה שהוא אליבא דכ"ע לאפילו לרבא אינה נאמנת והיינו דוקא אם נשאר שם יד ואלו מכריזין שאין זה מאיש שנסרף ולכן כ' ע"ז פשוט שם ביצמות דהא נאמנת כה"ג לכ"ע אינה נאמנת כמו שפ"ו וכ' הרמ"ה ודוקא בו' אבל אם לא היה שם פס ידא אלף האיש החרוך או בו' אמרינן דודאי האי פס ידא מהאיש החרוך הוא כו' עד נאמנת והוא ממש כדברי רבא ביצמות שם וראו' לדברי דהרמ"ה פסק כרבא מדברי הרשב"א בחי' ליצמות קט"ו א' ש' ומסתברא דהלכתא כרבא [כ"ז וס"מ משכ"ס כרבא] למסתבר טעמי' ועוד דרחב"א לא קאי במילתי' אלא דאמרינן מאי דהוה סבר למימר ופרישא טעמיה במאי הוה חלי כפרא ידיה וכן דעת מ"ה זכרנו לזכרה אבל רוב הראשונים בו' ע"ל וכבר כ' היד מלאכי ד' קפ"ח דהרב רבינו מאיר הלוי רבו של הרשב"א יעו"ש ועיין בשו"ת או"ח ח"א בסוף הספר סי' תשמ"ד דהרחב"ה פסק כרבא עיי"ש :

ג) ואחר שצארו דברי ר"י והרמ"ה שהביא צדור הדבר שכן פי' הגו"ב ויפה כ' הגו"ב דע"כ האי גברא חרובא המוטל בפנינו לא ראינו שני ידיו דבוקין זו וכן פי' הרמ"ה ונתבטלו דברי דבר ה"בא מעיקרן במה שהאריך שם ע"ד הר"י והרמ"ה ואודא לה חמיית מהר"ם על הגו"ב סי' מ"ו ש' זאת מסבירא דנפשי' ולא הביא דברי הרמ"ה למפרש בהדיא כן דאין עיני דברי הגו"ב ש' לרחב"א לדברי הרמ"ה ש' לדברי רבא ומעשה נסתרו דברי השו"ת פני יבשה ח"ב סי' נ"ח ש' שם דברי הרמ"ה שבר"י אבל אם לא היה שם פס יד כלל אלא החרוך או הפס יד הוא מהחרוך שלא מלאו לו כ"א יד אחת אמרינן דודאי האי פס יד החרוך הוא אע"ל דאפשר דשטרפה ידו האחת והייתה נאמנת לאפ"ר תלין הפס יד זו ולא חיישינן שמה הפת יד מאחר הוא שברת מכלאן והוא בעלה וזה הנסרף אחר וידו נשדפת לאפ"ר אך כיון דלהחרוך חסר יד בודאי יד הנמנא מהחרוך הוא וה"ה הכא כיון שהעצמות מנוגחים בלא גנד ואם ימאז זאת אין גנדיו היכן גנדיו של האת ודאי תלין ביה שזהו גנדיו בו' ועיי"ש. והגאון ר"ח אלעזר וואקס בספרו נפש חיה ח' אהע"ז סי' ה' הביא ובחמת ז"ל אלא לדברי רבא דהרמ"ה פסק כוותי' אבל רוב הראשונים פוסקים כרחב"א דלא אמרינן כן ולפי דעתם דהרמ"ה כ' כן אף לדברי רחב"א דע"כ לא אמר רחב"א דליה נאמנת אלא דדוקא שאותו פס יד אינו מהאיש החרוך כלן דלאיש החרוך מנאז שני ידים זולת הפס יד הנמנא א"כ קשה מ"ש דרבא דלמרא נאמנת אף כה"ג כקושיית הגו"ב דפסתא דידא דשדיא הוא סתירה לדבריה דע"כ ה' שם אחר. ומש"כ ר"י דדברי הרמ"ה או שיש פס ידא אינו מהאיש החרוך שהרי"ם והפ"י מתקן תיבת אינו ואלו אומר דל"ל אינו רחוק מהאיש החרוך וחסר בר"י תיבת רחוק וכמנ"כ הנמוק"ב ופסתא דידא דשדיא ויד אחד חתיכה מוטלת סמוכה לה וכשרה"ג ונ"ב וככה"ג איירינן בגמרא ודלא כה"ש"ש פט"ו דיצמות דין ו' שפי' ופסתא דידא דשדיא במקום אחר רחוק מן הגוף הנסרף ולדעת הש"ס ז"ל דרבא דלמרא נאמנת דאע"ג שהפס יד רחוק מן הגוף מ"מ ס"ל דדא ודא אחת היא והפס יד הוא של הגוף הנסרף וקרובים נעשו רחוקים ומה שדחקו לה"ש"ש לפתח כ' דקשיא נ"י קושיית הגו"ב דהא ע"כ האי גברא חרובא המוטל בפנינו לא ראינו שני ידיו דבוקין זו דאל"כ אף רבא רבה להתייר בו' וא"כ קשה למ"ל לרחב"א לנתק שפסתא דידא הוא מאיש אחר וגברא חרובא הוא איש אחר דילמא כ"ו חד גברא הוא דהיינו איש אחרינא דאחא לאזולי ליה כ' ה"ש"ש לפתח שמונא רחוק מהגוף הנסרף לכן חלקן רחב"א לתרי גברי ודלא כדבר הנ"ב ש' ע"ד ה"ש"ש ואולי ט"ו הוא בו' ורש"י שפי' פסתא דידא מאיש אחר הבא להיליו וכ"ה בפרש"י שסב"ב רב אלפס ופיסתא יד מנאותו האיש אחר הוא שבה להיליו והוא דלא כגירסת הר"י והרא"ש והאי פסתא דחתנא הוא יש לומר שפסתא כפי' הרמ"ה והגמוק"ב דפסתא דידא דשדיא מוטלת סמוכה לה אינו רחוק מהאיש החרוך ושפיר תלין לה בחד גברא וטורא איתליא ביה ואיתליינד ב' מומא בו' הוא מילתא דאפי נפשי' מה שנתהווה בצעלה :

ד) ולפי מי שצארו דברי הרמ"ה שבר"י א"כ מש"כ ב"ש אהע"ז סי' י"ז ס"ק ק"ס אחר שהביא שם דברי ר"י כ"ל ח"ו ועיין סעי' ו"ב מבוחר אע"ג דזה נפל לנים והעלוהו רגל אם לית בגנא ס"מ אמרינן זה האיש שנפל לנים עלה והלך לדרכו ורגל זה הוא מאיש אחר וכן ז"ל הא דלא חיישינן שמה אדם אחר ה' כאן ובסרף משום דהיא נעקה בעלי נסרף לכן לא חיישינן אלא היכא דמוכח דהיה שם איש אחר ע"כ דהיינו ממש כדברי הרשב"א בחי' ליצמות ד' קכ"א גבי מעשה בעסויא בחדא ששלשלוהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו בו' ש' שם הרשב"א ח"ו ועד כאן לא פליג התם רבא אלא משום דאמרה אחתיה חזו גבראי חזו גבראי כדאיתא בהם עכ"ל הרשב"א והם הם דברי הב"ש להרמ"ה דפסק כרבא דלמרא נאמנת והתם כ' בשו"ת קהלת יעקב להגאון מקארלין ח' אהע"ז סי' ז' ע"ד הב"ש ח"ו דדבריו זריכים עיין גדול שהוא רואה להשוות הדעות והן כראין תלוין בו' ולענ"ד דברי הב"ש פשוטים וכדברי הרשב"א בחי' ותל"מ. וראייתו להגאון מהר"ם שם בחשבה סי' כ"ה שהביא דברי הרשב"א בחי' ליצמות דקב"א וה"ו והוכיח מדבריהם דפליגי על הרמ"ה שהביא רבינו ירוחם דמפרש הסוגיא דלהכי חייס רחב"א לאינש אחרינא משום דהיה הוכחה דהפס ידא לא היה מאיש החרוך דאיש החרוך נמנא בשני ידים דאם איתא דהרשב"א והג"י מפרשים כן לא היו מביאים ראיה כלל לדינם דשאינו בגברא חרובא דהוי הוכחה דאיש אחר היה להיליו ולהכי חשס רחב"א ורבא ג"כ לא התייר אלא מפעם חזו גבראי חזו גבראי אבל הוכחה דאיש אחר היה לנו הוכחה דאיש אחר היה שם מהכי תיתי ליתוס לאינש אחרינא הוא ח"ו מפרשים הרשב"א והג"י הסוגיא כפשטא דלא היה לנו הוכחה דפסתא דידא מאינש אחרינא הוא ולענ"כ פוסקים כרחב"א עכ"ל ומה אעשה דלענ"ד צדור הדבר דהרמ"ה מפרש כהרשב"א והג"י הסוגיא דלא ה' לנו הוכחה דפסתא דידא מאינש אחרינא הוא וככה"ג אמר רבא דנאמנת אבל כדאיכא הוכחה אף לרבא אינה נאמנת ולא ידעתי מה יענה הר"ם להרמ"ה לפי פירושו מ"ש רבא ועוד גברא חרובא דשדי ופסתא דידא דשדיא דפסתא דידא סתירה לדבריה כקושיית הגו"ב דסי' מ"ב :

ה) והריטב"א בחי' ליצמות קט"ו א' ח' ופסתא דידא דשדיא פי' והכירה יפה דפסתא דידא דבעלה הוא והכי מוכח ממאי דאמרינן דדילמא חרובא גברא אחרינא הוה וכו' ולא אמרינן דפסתא דידא אחרינא הוא אלא דאמרינן דדילמא איתלי' ביה נורא וחזו נפשי' בע"מ בו' עכ"ל וכ"כ שם דקב"א והיא דאיתלי נורא כי גלא ואשכחו פסתא דידא דשדיא לפי שהכירו שהיתה ידו ובואו לתת אשתו אלא דחייס ר' חייא דילמא פסתא דידא בלחודא ואיכו כרתה וערק משום כוספא עכ"ל ובס' קה"י בשו"ת שם סי' ח' כ' וראיתי בחידושי הרשב"א ונראה שיהי לו גירסת אחרת בזה עובדא שהוא מפרש דהפסתא דידא היתה ניכרת שהוא מהתת בו' ורבא הוה ס"ל כיון שהפס יד ניכר שהוא מהתת תולין שכל הגוף הוא מהתת ורחב"א סבר דילמא הגוף הוא מאינש אחרינא והפס יד הוא מהתת ואין תולין זה

הקדמת המבאר

זה בזה כיון שנמלאו מפורדין ע"כ הקה"י וגראה דמנ"כ גירסא אחרת ה' לו להרע"ב"א ר"ל דגרים צנמרא בני' הרי"ף והרא"ש והאי פיסתא דהתנא הוא ח"ש הרע"ב"א ולא אמרינן דפסתא דידא אחרינא הוא ר"ל דרנב"א אינו אומר דפסתא דידא הוא האיש האחר שבא להליל ונשרף וכ"י חד גברא הוא אלא דאמרינן דלינמא כו' וכקושיית הגו"ב סי' מ"ב למ"ל לר"ח לחלק כו' ולפי לשון הרע"ב"א בד' קכ"א נראה דגרים ופסתא דידא דשדיא ולא דידא ופי' דידא היינו של צנמא ושפיר כ' הרע"ב"א שהכירו שהיתה ידו ועיין בהרא"ש שב' ג"כ ופסתא דידא דשדיא ורתיי דבבר הנבא לס' הנבא שם שכל גירסת הרא"ש הוא ופיסתא דידא דשדיא משמע יד של החרוך עכ"ל ואין הבנה לדבריו כלל איך יאמרו צנמרא ופס יד החרוך שדיא והלא ע"ז או דעין אס פס יד של החרוך הוא או לא דלרנב"א האי פיסתא דידא לאו של חרוך הוא אלא דפי' גירסת הרא"ש ופיסתא דידא היינו של צנמא שהכירו יפה שהוא של צנמא וכפי' הרע"ב"א אולם מהרש"ל צט"ש שם העתיק ופסתא דידא דשדיא וכ' ע"כ הנוסח של הרי"ף והרא"ש אחריו וכן הוא בצמ"ת דרי"ף ופסתא דידא ופי' יודע אס נוסחא מדוייקת בהרא"ש דידא וז"ע בנוסחת ספרי הרא"ש בדפוסים שונים ובא"ו הי"ל או"ב כתב דלית דגריסי ופסתא דידא דשדיא פי' היו מכירין צנמ"ע פס ידו של התן :

(ו) וראיתי עוד דבבר הנבא שם שב' ע"ד הגו"ב סי' מ"ו להלדיק את הגו"ב מהשגת ר"ב פרענקיל שפסם על הגו"ב וז"ל דבר הנבא אך לע"ד הלדק עם הגו"ב דזה ודאי גבי שומשמי הדרך לפנות ללא לעולם יניחו שם עד שיסרתו ויקולקל גם הכלי ודרך שומשמיין לאכול או לעשות שמן וכדמסיק לבסוף דלכו"ע חיישינן שמה פינו אלא דרב חסדא היה סובר דכיון שכן וכן היינו סומינים ודעה רבא דזה ל"ה סימן עכ"ל ובאמת לא ראה דברי הגו"ב שם סי' מ"ו ש"כ להדיא ז"ל הנה אני תמה והלא העטם שאין חוששין לרבי לאנשים דעלמא הוא מטעם היינו האי דקפל היינו האי דעל אל"כ מטעם זה עלמנו י"ל בשומשמי דהיינו הגך דרמיניהו המפקיד בחציאת והיינו הגך דמנחא עתה דבחיתא עכ"ל :

(ז) וראיתי להעיר עמ"כ הפ"ת לנאע"ו סי' י"ז ס"ק קכ"ח בסופו, גם בדעתי העמייה עלה קתה הרהורי דברים בענין זה לא אמעט מלהזכיר פה והוא כו' והידוש בעיני שלא ראה שבאמת כן תי' הגאון בעל קה"ה צש"ש ז' פ"ו וז"ל ובגו"ב שם הקשה מהא דכתבו הפוסקים בזהו דשלשלוהו לים ונמלא רגל דמיירי שהיה סימן מובהק צנמ"ל הנמלא כו' וכמ"ש הרשב"א ואמאי לא נימא היינו קבר הנמלא היינו קבר שאבד וא"ל אפילו ליכא סימן צנמ"ל נמי נימא היינו שאבד ע"ש ולק"מ דאיפי' בנאבד עשרה ונמלא ס' כל שהיו מקושרים אמרינן דהך ס' הנמלאים אחרות יניחו וכמבואר באו"ח סי' תל"ה ובי"ד סי' ס"ג ומכש"כ בזה שנמלא רגל מן הגוף השלם המקושר בצאיבריו ולא אמרינן היינו האי וכולוהו חד טעמא ולא אמרינן הך שנאבד הוא נמלא אלא כשנמלא דומה וסוה לנאבד אבל היכא שהנמלא אינו סוה ודומה לנאבד אמרינן זה הנמלא אחר הוא אלא בכבר שנאבד במקום שדרך לפרר דהו"ל כנאבד פרוזין וכמ"ש עכ"ל :

(ח) ואף אם אין כדברי הרמ"ה פוסק כרבה אלא דגם הרמ"ה פוסק כרנב"א ומ"ש רבינו יוחנן מתחלה שאינו נאמנת היינו דברי רנב"א וע"ז הביא דברי הרמ"ה דהסוגיא מיירי שאותו פס ידא אינו מהאיש החרוך כאן מ"מ אומר אי דלא כהאחרונים הפ"י צט"ו והרי"ש שביארו דבריו דלאיש החרוך נמלאו שני ידים זולת הפס יד הנמלא דו"ל כקושיית הגו"ב דאיך אמר רבא ועוד גברא חרובא דשדי ופסתא ידא דשדיא אלא ר"ל דהיינו ככה"ג דפסתא דידא שדיא במקום אחר חרוך מן הגוף החרוך וכדברי הש"ס ובכה"ג אמר רבא דאע"ג שהוא חרוך עכ"ל חד גברא הוא ולאמנת שהוא בעלה ועולם האי גברא חרובא המוטל בפנינו לא ראינו שני ידיו בדוקין זו וא"ש סיוס דברי הרמ"ה אבל אם לא הי' שם פס ידא אלא האיש החרוך או שיש פס ידא אינו חרוך [כהגהתי] מהאיש החרוך כו' אמרינן דולאי כו' ופי' דלף לרנב"א נאמנת ולפי"ו הש"ס לקח פירושו מדברי רי"ף בשם הרמ"ה :

(ט) אולם הב"ח השגות סי' כ"ה כ' דלא כדברי הגו"ב צכ"ו מ"צ אלא דמנ"כ רבא ועוד גברא חרובא דשדי ופסתא דידא דשדיא פירוש ועוד אפילו לא היה מעיילא נפשה מעיקרא לאכרזי צעודו חי ח"ג ח"ג אלא עכשו אומנת דהאי גברא חרובא בעלה הוא דמית נאמנת ולא היישינן דקאמרה דדמי כיון דליכא הכא גברא חרובא דשדיא ופסתא דידא דשדיא דחוינן דנשרף בזהו ביחא גברא איז לן למימר דהואו בעל גננא דהואו צבי גנני' שאינו איזוהו הוא דנשרף דאי איחא דלול לעלמא האי גברא חרובא מאן מינהו דלית לן למימר דאיגש אחרינא הוא דמתי צבי הכא בזהו גננא דחיתוי' ביה נורא ולא ס"ל לרבא להחמייר אימא איגש אחרינא אחא לאזילי כו' וכדרנב"א אלא תלינן ספי בצעל גננא דהואו צננני' ולא באיגש דעלמא והאי פס ידא דשדיא אפילו את"ל דבע"כ דאיגש אחרינא אחא מעלמא לאזילי ואכלתי' נמי נורא ולא שאר מנמו אלא פס יד אפי"ה לא תלינן לחומרטא דילמא תרווייהו איגשי אחריני ניכוה דאתא לאזילי ומכלתינהו נורא ובעל גננא אול לעלמא בלא מומא דספי ניחא לן למיתלי חד מהני תרי צנעל גננא שהיה ודאי שם צננני' והשני בע"כ באיגש אחרינא דאתא לאזילי דל מה דאפשר לן למתלי בצעל גננא דהואו צננני' תלינן ולא ס"ל לרבא לחוש דלמא הך פס ידא דבעל גננא הוא דליתיינדי ביה מומא ומחמת כפוסא ערק ואול לעלמא דא"כ הו"ל למיתב באתריה ובציתי' ולמיול ביה איסא אלא אי איחא דליתיינדי ביה מומא צחד מהני תרתי בע"כ דבאיגש אחרינא דאתא לאזילי איתיינדי ב' מומא ואזיל לציתי' ואזיל לבי איסא והך גברא חרובא בעל גננא הוא דמית וכל זה לפי שהאשה אמרה עכשו דהאי גברא חרובא בעלה הוא דמית דאע"ג דליכא לניחא דקאמרה דדמי מ"מ כיון דליכא גברא חרובא דשדי ופיסתא ידא דשדיא לא היישינן דקאמרה דדמי אלא קוספא קאמרה עכ"ד הב"ח שם וכן הוא מפרש שם בדברי רמ"ה צברי"ו ועיי"ש שהעתיק לדברי רמ"ה צו"ל או שיש פס ידא ואינו אלא מהאיש החרוך כו' והואו דלא כהגהת מהרי"ם שמחך תיבת אינו וללא כהגהתי שהגהתי תיבת חרוך ולהב"ח פשוט שהכר תיבת אלא וכ' ואינו לא אינו בלא וי"ו ומש"כ הב"ח שם ודאי קושטא דמילתא לא הוי צהך עובדא דהואו סימן מובהק דפסתא דידא דהוי דבעל גננא מדקאמר רבא ועוד גברא חרובא דשדי ופיסתא דידא דשדיא דאלמא דרזנו לומר דתלינן דחד מהניהו הוי בעל גננא א"כ בע"כ לא היה שם שום סימן מובהק צהך פסתא דידא דהואו מצעל גננא עכ"ל. לא הי' לשון החי' רע"ב"א ליצמות ד' קכ"א שהבאתי למעלה שלא כ' כדבריו ולפי דברי הב"ח נ"ל לפרש מש"כ רש"י ופסתא דידא מהאיש אחר הגב להלילו חזור ע"ד רבא שאמר ועוד גברא חרובא דשדי ופסתא דידא דשדיא וע"ז פרש"י ופסתא דידא מהאיש אחר הגב להלילו והגברא חרובא הוא בעלה וכמ"ש הב"ח לפרש דברי רבא אולם לשון פרש"י שביב הרי"ף ופסתא ידא מאותו האיש אחר הוא שבא להלילו אין לפרש דקאי ע"ד רבא אלא ע"ד רנב"א שאמר האי גברא חרובא דילמא איגש מעלמא אתא לאזילי ופסתא דידא דשדיא כו' ע"ז פרש"י מאותו האיש אחר הוא שבא להלילו ומבואר מדברי הב"ח דלא כדברי הנבא שם שב' ע"ד הש"ס וז"ל ונאמר דס"ל דלף אס יג' הרבה אנשים שנתרכו

הקדמת המבאר

שמרכו בכ"ו סמכין עליה ויסמך אחוספתא זו וז"ע עכ"ל ולא ראה דברי הב"ח שמפרש להדיא כן וכ"ה בס' בית הלוי ח"ד סי' י"ד עיי"ש שכוין לד' הב"ח וד' יאיר עיני בתורתו ויגלה לנו דברי רבינו ירוחם עמירא הכו"ח יוס' א' י"ט מג"ל תרנ"ח אברהם אבא שיק' פק"ק מינסק : **וראיתי** להודיע בהקדמתי פה בדבר מה שכל הג"י פ"ט דב"ב ד' רנ"א ח' וז"ל ודעת הרא"ם ז"ל דכל שיש לו עשרים שנה וסוממים אע"ג שא"י צביב משא ומתן ממכרו ממכר עכ"ל פ"ט שאין זה הרא"ם רבינו אליעזר ממזין אלף הרא"ם שכתב הג"י הוא ר"ת "הרב "רבינו אבן מייגש וז"ל מייגש ב"ב כתב הרבה דברים בשם הר"י אבן מייגש ובר"ת הרא"ם ז"ל וכ"כ להדיא המ"מ בפכ"ט מהל' מזכירה הי"ג, אבל כשהוא בן כ' והביא ב' שערות אע"פ שא"י צביב משא ומתן ממכרו ממכר אפי' בקרקע אביו וכ"כ אבן מייגש ז"ל וה"ל לזה ועיקר עכ"ל והוא הוא מש"כ הג"י והב"י בחו"מ סי' רנ"ה העתיק לשון הג"י בזה"ל וכ' עוד שם בשם הר"י א"מ דכל שיש לו כו' ומי כהחכם הג"י שיפה עשה בהעתקתו שלא נטעה לומר דהרא"ם שבג"י הוא ר"א ממזין ולכן כתב הר"י א"מ שהוא ר"ת הרב ר' יוסף אבן מייגש ובחי' הגאון להב"י שם כתוב וז"ל בשם הרא"ם דכל כז"ל עכ"ל ובתנאי הגיה בן ופלאתי על האו"י ח"ד לסנהדרין פ"ג אות ס' שאחר שהביא שם כל לשון הר"י פ' מי שמת כתב וז"ל חולק על רבותיו שיעירו דבן עשרים שהביא שתי שערות אע"ג דלא ידע צביב מו"מ הר"י מוכר צנכסו אביו . והוא סובר דאע"ג שהוא בן כ' צביבן שידע צביב משא ומתן עכ"ל ולא ידעתי אנה מלא להר"י שסובר כן וספיר יש לומר כמ"ל המ"מ בשם הר"י אבן מייגש כן הוא ג"כ דעת הר"י תלמידו ובהג"א פ"ג לסנהדרין סי' כ"ח כתב מאו"י כמו כן בזה"ל אבל ר"י אלפס אומר דאע"ג שהוא בן כ' צביבן שידע צביב מו"מ עכ"ל ובאמת ליתא בר"י ד"ו והנ"ל דס"מ נזקק דדברי האו"י וכז"ל אבל ר"י אומר דאע"ג שידע צביב מו"מ צביבן שיהא בן כ' ור"ל דלא כמסכ"ל מקודם דעת הסוברים דקסין בן י"ג והביא ב"ם ויודע צביב מו"מ שמוכר בקרקעות שרש מאביו וכז"ל בפנים האו"י והוא סובר דאע"ג שידע צביב מו"מ צביבן שיהא בן כ' וא"ש דד"ו מבוחר בר"י ומדי עיוני בזה ראיתי בדבר מש"כ הג"א ספ"ו דכתובות ע"ש המרדכי שם וז"ל וכתב הר"י ישראל בשם הר"ר שמואל בן ר"ב דודאי פחות מכן עשרים במקרקעי שירש אין ממכרו ממכר ואין מתנתו מתנה עכ"ל ובתוס' רעק"א ספ"ו דכתובות והגרס"ל בזהגות וחי' להרא"ם חממו ע"ז דהא מפורש צב"ב ד' ק"ה ב' דמתנתו מתנה. והנה מלאחי להר"ר ישע"י משפתי אבן בסקר המוכריה סי' ל' שכתב שם וז"ל וראיתי שרבינו יחזקאל ב"ר מלכי אד"מ א"ה כתב בלשון ואפשר בין מתנתו מתנה וז"ל חולק בין א"ה נהן כל נכסיו ואמר דהיכא אמר אמימר מתנתו מתנה דוקא מתנה במקצת אבל בכל נכסיו דקא מעקרא נחלה מצני משפחה לא ואינו נראה לי שאנה מלא הילוק זה מה שלא חילק התלמוד כו' ואמימר סתם קאמר ומתנתו מתנה בין במקצת בין נתן כל נכסיו כו' עכ"ל וא"כ יש לומר שדעת הר"י ישראל שהביא המרדכי הוא כדעת רבינו יחזקאל ב"ר מלכי אד"מ וז"ל ואין מתנתו מתנה היינו בכל נכסיו ויותר נראה ליישב עפ"מ"כ הריטב"א גיטין ס"ה א' עמ"ש"א שם ולמכור צנכסו אביו עד שיהא בן עשרים וז"ל ואפשר דדוקא במכירה אבל במתנה מתנתו מתנה כיון שהוא גדול עכ"ל ופי' דברי הריטב"א שכ' ואפשר כמסתפק בדבר היינו ד"ש לומר דאמימר דס"ל צב"ב ק"ה ב' מתנתו מתנה מיירי צנכסו עמ"ש כשאינו יודע צביב משא ומתן אבל צנכסו אביו לא טעונו ומנ"ל הסברא כתב הג"י ואפילו צנכסו אביו דכי היכי דצנכסו עמ"ש חשבינן ליה כגדול יודע וכו' ה"ה צנכסו אביו חשבינן ליה כן עשרים והריטב"א לא סבירא ליה לא סבירא ליה א"ה א"ה כתב בלשון ואפשר וז"ל דבב"ב ק"ו א' אמרו וא"ה אביוהו זבינו זימנין דמקרקע ליה זוי אזיל מזבין לכולי נכסו דאביו אבל גבי מתנה כו' משמע להדיא דמ"ש אמימר מתנתו מתנה הוא אפילו צנכסו אביו יש לומר דהריטב"א לא היה גורם תיבה "דאביו" וכן ליתא בר"י ורא"ש וא"כ א"ש דברי הר"ר ישראל שבמרדכי והג"א ה"ל דודאי פחות מכן עשרים במקרקעי שירש דהיינו צנכסו אביו אין ממכרו ממכר ואין מתנתו מתנה והא דב"ב ק"ה ב' מבוחר דמתנתו מתנה היינו צנכסו עמ"ש :

ואסיים דברי צנכסו בשם"כ רש"י בצרכות י"ז א' ד"ה פ"ד דבר חכמות. וז"ל בלשון צרכה היו אומרים עכ"ל וכבר הארכו המקום שמואל והלל"ח לבאר דברי רש"י הסחומים ואני אומר דגירסת רש"י בגמ' כמו שכ' המנוה"מ סי' רנ"ו וכו' שכ"ח וז"ל שם עולמך הראש בחיך אחריהן לחיי העוה"ב ותקותך לדור דורים פיך ידבר חכמות שפתותיך יביטו דעת לשוב תרחיש רגנות לבך יהנה בינה כליותיך תעלונה מישרים עיניך יאירו במאור תורה ורגליך ירוצו לשמע דברי עתיק יומין עכ"ל ונראה מזה לכאורה לפרש דמן עולמך כו' עד דורים הוא לשון צרכה ומן פיך כו' עד סוף הוא מאמר הנאי להשגחה ברכות שלמעלה ור"ל עולמך כו' ותקותך לדור דורים [א"ש א"ך] פיך ידבר חכמות כו' וכן משמעות לשון האו"י שכתוב אלל ותקותך ולא יותר עד ורגליך כו' ששם כתוב כמו כן וא"ו והבן . אבל לרש"י לא נראה לפרש כן דל"ן זה מדריך הכבוד לתלמידים שיאמרו לרצם כזה ומש"ה כרס"י גבי פיך ידבר חכמות שהוא המקום שאפשר בו לטעות לפרש בא"ה וז"ל בלשון צרכה היו אומרים וממילא כל מה שכתוב אח"י הכל ברכות המה :

הנה כי כן יצורך גבר חכם בעוה"ב יקר באלם רב הערך הרא"ג המפורסם לשם ולתהלה ירא את ה' מנעוריו ומרבה להיטיב שלשלת היוחסין וכו' וכו' כש"ת מוהר"ר **הר"ר עשנינגער** שליט"א, מה יקר חסדו אלי אשר ספחתי אליו לחורה ולתעודה שדנו באלו והעיקרי מעובו ואם אין קמת אין תורה וידן היתה צי בראשונה והגיטי עד כה לבצע מעשה ידי ביאורי **הועפות ראם** וזכרה לו ה' לטובה ולא תמוג מביתו חורה וגדולה לדור דורים . ומי כמוני יודע את אשר עשה לי הרב הגביר פאר הגדוה והמעלות לו נאווה תהלה מוהר"ר **דובער זעלדאוויץ** שליט"א ישלם ה' פעלו ותהי משכרתו שלמה מעש ה' א"י, ויראה עולמו בחייו ואחריתו לחיי העוה"ב ותקותו לדור דורים וכו'. הישיבה ה' לטובה ה"ה הרא"ג הפארת אדם נכבד ושוע וכו' וכו' כש"ת מוהר"ר **נהום סומין** שליט"א . מה רב טובו אשר לפן ייראים ופעל ועשה להגיב לו די וסם להביא לבית הדפוס הספר יראים עד חומו אין ערוך לגדול חסדו בזה . יברכהו ה' בצרכה משולשת עוזר נוספי, ואושר רוחני, יאושר בדרך חלקו, וזכה בחלקו ומוכה את אחיו עמו" [נדרים ל"ו א'] ונכרת ה' היא תעשיר ותחול על ראש **בני** הרא"ג הענק **דובער** ז"ל **סומין** וקרנם תרום צנכוד . ואסיים קג"י למלך ואקד ואשתהוה לה' על העבר ומתפלל על העתיד יוכני ה' לעבדו בלבב שם ובשם חפלה ולא ימוג ספר התורה מפי ונופי זרעו וזרע זרעו ויהיו עניי ראות צבין קוין וירושלים :

דברי **אברהם אבא** בן **אאס"ג** גדול בתורה ויראת חטא מוהר"ר **אליהו שיק** שליט"א פק"ק **מינסק** דלישא .

ה צ ע ה

וקראתיו בשם

ברכות בחשבון

גרסינן במסכת מכות כ"ג ב' דרש ר' שמלאי תרי"ג מלות נאמר לו למשה שם"ה לאוין כמינין ימות החמה ורמ"ח עשה כנגד אבריו של אדם כו' עד בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר ונדיק באמונתו יהיה. ובספר ראשית חכמה פרק משא ומתן באמונה הביא שם הר"ח שמואל אלכסנדראוו דבר חדש שהראשית חכמה מוצא הכונה והעמידן על אחת על אמונה במשאל ומתן ולא על אמונת אל אחד כמו שכל הלומדים מוצאים ואפי' אומר דהראשית חכמה שאל פירושו ממקור נאמן ולפלא שלא הביאו כי הוא מכילתא מפורשת פרשה בשלח פרשה ויסע עה"פ והישר בעיניו תעשה וזה תארה "והישר בעיניו תעשה זה משא ומתן מלמד שכל מי שנושא ומתן באמונה רוח הבריות נוהג הימנו ומעלים עליו כאלו קיים כל התורה כולה" חרי למדנו שהנושא ומתן באמונה כאלו קיים תרי"ג מלות והוא התורה כולה אולם הרמב"ן בפי' התורה בשלח שם הביא דברי המכילתא בזה"ל שכל הנושא ומתן באמונה ורוח הבריות נוהג הימנו מעלים עליו כו' והגאון מדברי הרמב"ן דפי' משא ומתן באמונה הוא באמונת ה' דשעה שהוא נושא ומתן הוא מזרף אל לבו אמונת ה' ומאמין בפי העולמים כי הוא הוא הנותן כח לאדם לעשות מקרה וקניין ועי"ז הוא נושא ומתן ורוח הבריות נוהג הימנו ולכן מעלים עליו כאלו קיים כל התורה כולה :

והנה רבינו שייסד ספרו ספר יראים על מנין המלות שחשב הבה"ג וכבר כתב הבה"ג בעלמו בהקדמתו התיי"ד דר' שמלאי דשליה מסכת מכות ח"כ מוכרח למלאך דבברי היראים מנין המלות תרי"ג, ובדברי ביה"ג בעלמו כבר נשאל הרדב"ז ח"ה ב' אלפים ק"א אך למולא החשבון והשיב שם דבר ברור הוא שהפרשיות הם בכלל מ"ע והמנין מכוון שהרי העשין שמונה להמדיק בהם עולה קפ"ג וס"ה פרשיות עולה רמ"ח ועי"ש מש"כ צענין הל"ת וכבר תמה עליו בספר סדר המלות סוף שורש י"ד וכעת רואים אהנו להרה"א מהרה"א שיש שהעמיק הרחיב בזה"ג בהדגש ווארשא תרל"ה עם הגהותיו וטעה ומלא לפי דעתו מנין התרי"ג בדברי הבה"ג בפרשיות א"ל נוה נעשה ביום שידובר בדברי רבינו רמ"ח שביאר הרמ"ח שפרשיות בספר היראים ואיכנה נזכר לעשות החשבון של התרי"ג ואפי' ידעתי אך ערכי וקטנותי דעת ואירא לגשת אל הקודש לעיין במלאכה כבדה כוז פן אכשל ונלכתי ח"י בחסר ויתר :

שבתיו וראיתי כי לא לקיטם המרוץ אמר הקבלת וכמשא"כ מש"י ע"י לב אדם ישב דרכו וכו' יכי' לעדו. אין לו לאדם אלא מה שעינו רואות ומושל עליו להתבונן עד שהוא מולא ועד מקום שירו מנגעה ומה' אשאלה עיר לחינוי דעה והשכל וסמכותי יחירותי עמשכ"ר הרמ"ח בסוף הספר והשבתיים כאשר מולאתים בספר ר"ג ז"ל וכללתיים בארבע מלות וששים וארבעה כי בכמה מקומות

- כללתי ששים כחות עכ"ל ועי"ז נראה בניין הששין שכתב הרמב"ם בספר המלות שלו חקר מהם ייראים תשעים ותשעה ואלו הן. (א) לידע שיש עם אלוה שנאמר אנכי ה' א"ה. (ב) לייחדו שנאמר ה' א"ה. (ג) לכתוב כל אדם ס"ה לעמנו שנאמר כתבו לכם את האזרה הזאת (כ"ה לפנות"כ רמ"ח) המדע אבל בסה"מ שלו כתב ליישך ומה"י א"ה. (ד) לכותוב בית הבחירה שנאמר ועשו לי מקדש (ואף שרבינו זכר בפי' תל"ה הך דששן מלות נעשו ישראל בעת בנייתו וכן להעמיד להם מלך מ"ע קפ"ג כתב רבינו שם מיהו בניין לא ב"א. (בב) לשמור המקדש שנאמר ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות. (בג) להיות הלוי עובד במקדש שנאמר ועבד הלוי. (בד) לערוך גרות במקדש שנאמר יערוך אותה ואתה ובניו. (בו) להסדיר לחם ולזבונה לפני ה' בכל שבת שנאמר לחם פנים לפני תמיד. (בז) להבטיח את צדקתו העולה תמיד שנאמר את תמיד הודק על המזבח. (ב) להרים את הרשע מעל המזבח שנאמר והרים את הרשע. (אב) לחוק כבוד לורעו של אהרן ולהקדימו לכ"ד שבקדושה שנאמר וקדשתו. (אד) לשאת את הארון על הכתף כשנשאים אורו שנאמר עבדות הקודש עליהם ככתף יסאו. (אה) למשוך כהנים גדולים ומלכים בשמן המשחה שנאמר שמן משחת קודש. (או) להיות ההבטים עובדים במקדש משמרות משמרות עובדים עובדים עובדים וכו' יבא הלוי לגד ממחריו על אבות. (אז) להקריב ומהדנין בכ"י שנאמר ששים ליום עולה תמיד. (אא) להוסיף קרבן אחד בכל שבת שנאמר וביום השבת שני כבשים. (אב) קרבן ר"ח. (אג) קרבן בתג הפסח. (אד) להקריב מנחת העומר. (אה) קרבן ביום עזרת. (או) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הקרבין בגלגל הלחם ביום עזרת. (אז) להוסיף קרבן בראש השנה. (אח) להוסיף קרבן ביום הזוס. (אט) להוסיף קרבן בתג הסוכות. (אא) להוסיף קרבן ביום שמני עזרת. (אב) לתקוע בחצוצרות על הקרבנות ובשעת הזרות שנאמר ותקעתם בחצוצרות. (אג) להיות כל קרבנות בהמה מיום שמניי והלאה. (אד) להיות כל קרבן בהמה תמים. (אז) מעשה העולה. (אח) מעשה חטאת. (אט) מעשה האשם. (אז) מעשה זבח השלמים. (אז) מעשה המנחה. (אד) להקריב כל הקרבנות בזית הבחירה שנאמר ושמ תעשה כל אשר אנכי מוזן (וט"ס מש"כ בראש ספר המדע תיבת היום). (פה) להספיק בהבאת הקרבנות מהו"ל לזית הבחירה. (פי) לפדות קדשים בעלי מומין ויהיו מותרין שנאמר רק ככל אות נפשך תזבח. (פז) להיות התמורה קדם שנאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדם. (צג) לגלגל המיר שערך על קרבנותיו אם נשאל שנאמר וכו' ימות מת עליו. (צה) לדון בהפרת נדרים. (צו) להיות כל המוגע בנבילה טמא. (צז) להיות שמונה שרשים מסמאין. (צח) להיות האוכלין מסמאין. (קב) להיות כנר מנוגע טמא ומטמא. (קד) להיות הוב מטמא. (קה) להיות ש"ז מטמא. (קו) להיות המת מטמא. (קיא) להיות המנוגע מוגלה אח כל שערך. (קיב) להיות המנוגע ידוע לכל בדברים האמורים בו. (קוז) להיות מקדש שערך ונתן כערך הקיבו כפרשה שנאמר והיה ערכך לפי זרעו. (קיש) להיות נעט רבעי קדם שנאמר יהיה כל פריו קדם הלולים לה'. (קלט) להיות גאולה בבתי ע"ח עד שנה. (קמ) למנות שני יובל שנים ושמיים שנאמר וספרת לך שבע. (קמב) לגמול לגכרי. (קמג) לגמול בסימני דגים. (קנד) לנספר בני"מ בלילה הראשונה של תג המלות שנאמר והגדת לבנך. (קנז) לדקוק בסימני השוף. (קנא) לדקוק בסימני חבזים. (קנב) לדקוק בסימני דגים. (קנז) לנספר בני"מ בלילה הראשונה של תג המלות שנאמר והגדת לבנך. (קנא) ליתן מחנית השקל בכל שנה. (קעב) לשמוע מכל נביא שיהא בכל דור ודור אם לא יוסף ולא יגרע שנאמר אליו תשמעון. (קעג) למנות מלך. (קעד) לשמוע מכל בית דין הגדול שיעמדו להם לישראל. (קעו) למנות שופטים ושופרים בכל קהל וקהל מישראל. (קעז) להשוות בין בע"ד בשעה שעומדים בדיון שנאמר בנדק תשפוט עמיך. (קעח) להעיד בנ"ד למו שיש לו עדות. (קעט) לחקור העדים הרב. (קפב) להכין שם ערי מוקלט. (קפג) לתת לבנים ערים שבת. (קפו) להעביר ז' אומות מא"י. (קפז) לזכור מה שעשה לנו עמלק תדיר שנאמר

